

LA POSTMODERNITAT DE LA FILOSOFIA KANTIANA

Joan Carles González Caldito

Professor. Institut Pere Vives Vich (Igualada)

«El món postmodern és un en el qual no existeix una veritat única, sinó una sèrie de fragments que competeixen entre sí»

Avui podem afirmar que la postmodernitat ha passat dels textos de filosofia a la realitat palpable quotidiana, i malgrat que aquesta ha estat confrontada a les tesis dels moderns com Kant, no hagués aparegut sense ells. És per això que ens preguntem si la *Crítica de la raó pura*, publicada ja fa més de dos segles, continua tenint validesa en un món definit pel postmodernisme. Dit d'una altra manera, ens preguntem si és encara vàlida la tesi kantiana dels límits del que podem conèixer i si encara podem parlar de Kant com una guia per a comprendre el nostre món, o bé hem de deixar enrere les seves idees per a adoptar noves maneres de pensar.

Jean-François Lyotard, en la seva influent obra *La condició postmoderna* de 1979, va oferir una definició fonamental de postmodernitat, definint-la com “la incredulitat respecte als metarelats” [Lyotard, 1987], un paradigma de pensament caracteritzat per la falta de fe en les metanarratives. Així, les grans narratives com la noció que el progrés, la racionalitat o la història són un procés ideològic que ha consumit la ment occidental des de la Il·lustració, arribant a relacionar els efectes a causes indemostrables, com si de cosmologies es tractessin. Segons Lyotard, aquestes cosmologies, que prometien integrar l'experiència humana i tenir sentit, han perdut

credibilitat, motiu pel qual el món postmodern és un en el qual no existeix una veritat única, sinó una sèrie de fragments que competeixen entre sí. Segons el paradigma postmodern, ja no és possible extreure una única explicació o solució que respongui a tots els fets, i en lloc de dividir el coneixement en molts discursos contradictoris, cadascun és legítim en el seu propi àmbit. Per a comprendre les paraules de Lyotard creiem necessari remuntar-nos al pensament de Friedrich Nietzsche, quan en la seva obra *La gaia ciència* de 1882 va abordar la mort de Déu, afirmant que aquesta era com caure en una constant caiguda, però que encara així la seva ombra segurament s'allargaria durant mil·lennis [Nietzsche, 2001]. Certament, per a Nietzsche la mort de Déu no sols suposa la fi de la creença en un ésser superior, sinó també el declivi dels valors absoluts que van sustentar el rumb de la civilització occidental, una tradició que no és possible eliminar de cop i volta, només deixant de creure, sinó que s'allargarà en àmbits més enllà de la religió. D'aquesta manera, Nietzsche assenyalava el problema de fonamentar metafísicament la moralitat, el coneixement i la veritat, deixant clar que ja no és possible mantenir la veritat absoluta o un sistema de

valors immutable, i advertia de la dissolució dels sistemes de raó que havien proporcionat coherència i direcció a la vida humana. Ras i curt, la mort de Déu deixava "sense sentit" tota explicació última de la realitat. No obstant això, Nietzsche considerava aquesta crisi com una oportunitat perquè els éssers humans assumeixin la responsabilitat de crear els seus propis valors, en lloc de dependre de veritats imposades externament, com un pas necessari cap a la llibertat de l'individu [Nietzsche, 2004].

La fi de les metanarratives que descriu Lyotard pot interpretar-se com una conseqüència directa de la declaració de Nietzsche sobre la mort de Déu, en la mesura en què si ja no existeix un fonament transcendental per al coneixement o la moral, llavors les grans narracions, que antigament donaven significat a la història i a l'experiència humana, han perdut la seva potència. La ciència, com deia Lyotard, també ha cercat cosmogonies, metarelats dels quals el pensament postmodern se n'ha volgut despendre. Breument, el pensament postmodern ha pres consciència de la mort de Déu i se'n vol despendre! Però de la mateixa manera que existeix un vincle entre Lyotard y Nietzsche, també existeix un vincle entre Nietzsche i Kant, ja que malgrat les diferències entre el filòsof de Königsberg i el del martell, la proclamació nietzscheana de la mort de Déu pot veure's com una conseqüència del projecte crític de Kant.

En la seva *Crítica de la raó pura* de 1781, Kant argumentava que les coses en sí que pretén conèixer la metafísica no ens són donades a l'experiència sensible, però que la raó arriba a aquests objectes perquè fa unitats sintètiques. El problema és que la raó no es deté i fa funcionar la seva capacitat de síntesi fora dels límits de l'experiència, fent una síntesi de síntesi fins a arribar a unitats que compreguin, absolutament, la totalitat d'allò unificat, essent aquestes síntesis objectes de la metafísica. És per aquest motiu que Kant arribava a la conclusió que la metafísica pretén conèixer les coses en si mateixes, però que de les coses en si mateixes no hi pot haver coneixement, ja que el coneixement es defineix com a coneixement de fenòmens, motiu pel qual la metafísica no és una ciència [Kant, 2005]. En resum, el filòsof de Königsberg estava reconsiderant radicalment els límits de la raó humana i, a partir d'aquest moment, defensava que la nostra raó no té res a dir sobre tot allò més enllà de l'experiència sensible, *noümen* o cosa en sí, en la mesura en què no és possible demostrar-ho. Tal acte de límits respecte a la seva competència va tenir profundes implicacions per a la metafísica, ja que la raó ja no podia afirmar o refutar l'existència de Déu, l'ànima o l'univers íntegrament en la mesura en què aquestes qüestions transcendeixen l'àmbit de l'experiència possible. Kant despullava a la metafísica del seu

Fotografia d'Unsplash

Fotografia de Freepik

estatus de ciència, motiu pel qual podria considerar-se com el primer pas cap a la “mort de Déu” en el sentit nietzscheà, o “final dels metarelats” com ha defensat Lyotard, ja que si la raó no es revela capaç de justificar la possibilitat d’afirmar veritats sobre realitats transcendents, llavors la identitat i la idea d’un Déu absoluts i l’origen transcendent del sistema de valors comencen a enfonsar-se: Nietzsche va seguir aquest enfonsament fins al fons en afirmar que Déu ha mort, per la qual cosa ja no podem sostenir els valors absoluts que van servir de fonament a la moral i el coneixement, però el que

era més rellevant: tota veritat que no pogués ser demostrada passava a ser un metarelat, és a dir, una interpretació moral dels fets però no dels fets mateixos. En definitiva, qualsevol idea de la metafísica és un metarelat del qual ara en som conscients que ha mort, que ha deixat de ser vàlid.

Tot i que la postmodernitat ha introduït noves maneres de pensar que desafien el model kantianista -la fragmentació del coneixement que reflecteix la pluralitat de perspectives [Vattimo, 1990], la pèrdua de confiança en les veritats universals perquè la veritat és una cosa en constant moviment [Derrida, 1986], o la crítica al subjecte com a centre del coneixement [Lévinas, 1977] són factors motivadors del segle XXI i que semblen apartar-se del llegat kantianista-, en separar la raó de la metafísica, Kant va establir les bases per a un enfocament més rígid i restrictiu del coneixement, encara rellevant en l’era postmoderna. En la mesura en què la idea que la raó humana té límits insuperables i que no pot aconseguir la veritat transcendental, podem afirmar que la filosofia de Kant ha influït molt en l’escepticisme postmodern sobre els grans sistemes teòrics, essent el paper de la subjectivitat en l’experiència i la crítica de la metafísica qüestions que continuen sent centrals en els debats filosòfics contemporanis. I encara que el segle XXI ha estat testimoni d’una proliferació de corrents filosòfics que critiquen i qüestionen el pensament de Kant, el seu impacte continua sent palpable: en establir els límits de la raó i proposar un nou enfocament sobre la relació entre el coneixement i el subjecte, la *Crítica de la raó pura* de Kant continua sent un punt de referència ineludible per a entendre les transformacions filosòfiques que han donat lloc a la postmodernitat.

BIBLIOGRAFIA

DERRIDA, J. (1986). *De la gramatología*. México: Siglo XXI Editores.

KANT, I. (2005). *Crítica de la razón pura*. Madrid: Santillana Ediciones Generales.

LÉVINAS, E (1977). *Totalidad e infinito*. Salamanca: Ediciones Sígueme.

LYOTARD, J. F. (1987). *La condición postmoderna: informe sobre el saber*. Madrid: Ediciones Cátedra.

NIETZSCHE, F. (2001). *La gaya ciencia*. Madrid: Akal.

NIETZSCHE, F. (2004) *Así habló Zaratustra*. Madrid: Alianza Editorial.

VATTIMO, G. (1990). *La sociedad transparente*. Barcelona: Ediciones Paidós.